

Od školjke do

KONOMSKA RASKRIZJA BiH-dinara

29.4.93
St. Dolmaica

Uzroci rata u Bosni i Hercegovini dobro su poznati. Posljedice, nažalost, još uvijek nisu. Stoga nije ni moguća cjelovitija analiza svih zbivanja tijekom rata, kao i procjena budućih trendova. Ipak, već je sasvim jasno da će ponašanja tijekom rata obogatiti svjetsku riznicu znanja, pogotovo kada je riječ o vođenju rata, njegovoj psihološkoj i političkoj dimenziji, ali i ekonomskim aspektima.

Situacija u kojoj se našla Bosna i Hercegovina omogućila je pojave, do tada praktično nepoznate u ekonomskoj povijesti, pogotovo novijeg razdoblja. Jedno od takvih iskustava nesumnjivo je situacija u monetarnoj sferi, koja je u najrudimentarnijim oblicima omogućila provjeravanje poznatih teorija, ali i stvarala sasvim nova stanja.

U povijesti novca, od školjke do elektronskog novca, koji danas čini sve veći dio ukupnih transakcija, pokušaj uvođenja bosansko-hercegovačkoga novca naći će svoje mjesto kao predmet proučavanja.

Najobjektivnija definicija novca u potpunosti je potvrđena u Bosni i Hercegovini. Novac može biti bilo što ako netko želi prodati svoj proizvod ili uslugu za taj predmet ili papir. Bitno je, dakle, povjerenje u novac, a ne njegovo proklamiranje od bilo kakva državnog autoriteta. Sudbina bosansko-hercegovačkoga dinara na školski način potvrđuje spomenutu tvrdnju. Pokušaj uvođenja nove valute, na prilično nestručan način, u ratnim uvjetima, u situaciji kada tadašnja centralna vlast nije kontrolirala većinu teritorija, doživio je potpun neuspjeh, koji je Hrvatsko vijeće obrane od početka i predviđalo. Nije bilo riječi o opstrukciji uvođenju te valute na prostore Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, jer i danas su nominalna na žiro-računima izražene vrijednosti u BiH-dinaru, nego o realnoj procjeni cjelokupne operacije. Uz to, uspjele su se zaštititi materijalne vrijednosti u Herceg-Bosni od prodaje za te bezvrijedne novčanice. U dijelu Republike u kojima je nova valuta jedno vrijeme funkcionirala došlo je do velike preraspodjele dohotka u korist onih koji su taj novac kreirali.

Slično kao i prije rata — većina primarne emisije Narodne banke završila je u rukama Švicercera stranom valutom i najvjerojatnije džepovima vrlo dobro poznatih državnih dužnosnika. Procjena je novog vodstva Narodne banke BiH da je neposredno prije rata više od 100 milijuna maraka primarne emisije otišlo tim kanalima.

U osnovi razumljiva ideja o kretanju vlastita novca, koja je zakasnila barem godinu dana, shvaćena je kao isključivo politički cilj kod najvećeg dijela muslimanskog naroda. Dogodilo se još jedno od brojnih razočaranja, koja i jesu, uostalom, najdominantniji osjećaj na prostorima Bosne i Hercegovine u cjelokupnom razdoblju. Jedna od najbizarnijih situacija u mo-

Piše: dr.
Jadranko
PRLIĆ

Pokušaj uvođenja bosanskohercegovačkoga dinara doživio je potpun neuspjeh. Većina primarne emisije Narodne banke završila je u rukama švicercera i džepovima vrlo dobro poznatih državnih dužnosnika. Više od 100 milijuna maraka primarne emisije otišlo je tim kanalima

netarnoj povijesti dešavala se upravo na ovim prostorima. U razdoblju kada je Jugoslavija vršila agresiju na Bosnu i Hercegovinu, jugodinar bio je domaća valuta čak i kada je Jugoslavija izbacila iz upotrebe te novčanice. Apсурd do apsurda.

Kompromitacija države mogla se spriječiti na različite načine — obračunima u konvertibilnoj valuti, emitiranjem bonova na pojedinim područjima ili službenim preuzimanjem hrvatskog dinara, barem kao gotovinskoga sredstva plaćanja. Političke konsideracije razlog su za neprihvatanje ove mogućnosti na cjelokupnom teritoriju, osim na području Hrvatske zajednice Herceg-Bosna. U daljnjem razvoju situacije, stvaranjem financijskog sustava u Herceg-Bosni, primijenjen je i interni platni promet putem podračuna, što je omogućilo funkcioniranje gospodarstva i nadgradnje, na način, također, jedinstven u monetarnoj praksi.

Stvoreni fiskalni i ukupni financijski sustav dakako nije idealan, jer se nema kontrole nad emisijom novca. Herceg-Bosna se pojavljuje isključivo kao uvoznik visoke inflacije, što ima brojne negativne reperkusije. Izloženi primjer ne-sporno je najbolje od svih loših rješenja i potpuno je u skladu s pravnim sustavima Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, kao i sporazumom o platnom prometu između tih država. A što nekima takva rješenja koja omogućuju funkcioniranje života na barem jednom području Bosne i Hercegovine ne odgovaraju, više govori o njima samima i njihovim dobrim namjerama nego o biti problema. Novac, ipak, ima sasvim drukčiju logiku od primitivnih balkanskih političkih nadmudri- vanja.